

Införandet av obligatorisk digital rapportering

Vad kan vi lära av forskningen?

Från och med 2020 ska noterade bolag rapportera sin finansiella information digitalt. Fördelarna är många, men det finns en del frågetecken som bör rätas ut. Hur påverkas till exempel den principbaserade redovisningen? Och är jämförbarhet viktigare än kommunikation av företagsspecifik information?

I denna artikel belyser Elina Malmström några viktiga frågor inför implementeringen av EU:s krav på digital rapportering.

Enligt EU-lag ska noterade bolag från och med 1 januari 2020 rapportera in sin finansiella information digitalt. Det digitala formatet som troligtvis blir aktuellt är den öppna IT-standarden eXtensible Business Reporting Language, även kallad XBRL. I XBRL "taggas" den finansiella informationen, vilket anses underlätta digital kommunikation och åtkomst av specifik finansiell information. Exempelvis är det menat att utvald och hämtad information ska kunna användas i olika analyser och jämförelser mellan bolag. Kravet på elektronisk inrapportering förväntas även ge effektivitetsvinster i de rapporterade bolagen, men fokus ligger framförallt på att öka tillgängligheten till, och jämförbarheten av, den finansiella informationen på marknaden.

Eftersom XBRL är den taxonomi som har fått störst fäste internationellt är forskningen kring digital inrapportering av finansiell information främst inriktad på just XBRL. Denna forskning går tillbaka till början av 2000-talet och en majoritet av forskningsartiklarna förmedlar en positiv syn på standarden. Ofta diskuteras just möjligheterna att genom XBRL effektivisera och förbättra både inrapporteringen och användningen av finansiell information. Det argumenteras bland annat för att en inrapportering i XBRL ger minskade kostnader för användare att nå den finansiella informationen. Därmed uppnås en reducerad informationsasymmetri och en ökad transparens på marknaden. Det hävdas också att genom att strukturera finansiell information i XBRL uppnås effektivitetsvinster i rapporterade bolag. Samtidigt som XBRL hyllas som lösningen på många av de problem som finns kring finansiell rapportering går införandet av XBRL och digital inrapportering relativt trögt. Forskning visar att tvångsreglering ofta har varit nödvändig för att en tillämpning ska initieras. Detta beror troligtvis på att implementeringsfasen har visat sig vara

kostsam, mycket på grund av den nivå av kunskap som krävs kring IT-standarden för att kunna uppnå förväntat resultat. Eftersom fördelarna med XBRL anses realiseras med tidens gång har ett obligatoriskt införande varit ett sätt att påtvinga ett långsiktigt tänkande kring XBRL.

Förutom en trög implementeringsfas har andra problem med XBRL uppmärksammats, såsom risken för att XBRL innehåller beräkningsfel, vilket riskerar att öka kapitalkostnaden, samt svårigheten att bibehålla den eftersträvade jämförbarheten samtidigt som inrapporterande bolag gör företagsspecifika anpassningar. Dessa problem anses dock ha en framtida lösning, när XBRL har utvecklats mer, och fortfarande framhålls därför XBRL:s förväntade positiva aspekter.

MEN ÄVEN OM majoriteten av XBRL-forskningen förmedlar en positiv bild av IT-standarden finns det också en mer problematiserande del av forskningen. För att lyfta fram relevanta frågeställningar kring ett obligatoriskt införande av XBRL och digital inrapportering kommer därför resterande del av denna artikel belysa den problematiserande forskningen kring digital inrapportering av finansiell information. Detta eftersom motiven för att införa digital inrapportering stavas mer information, jämförbar information och beräkningsbar information. En utgångspunkt om att information möjliggör beslut kring företags finansiella ställning bör ej ifrågasättas, men huruvida *mer* information och *framförallt* beräkningsbar och jämförbar sådan skapar ett sådant beslutsunderlag att ett obligatoriskt införande av en kostsam IT-standard blir motiverad bör åtminstone diskuteras. I andan av beräkningsmodeller och jämförbarhet hamnar exempelvis företagsspecifika rapporter i skymundan. Möjligheten för inrapporterande bolag att kommunicera affärsprestationer på sitt eget språk riskerar att inskränkas när fokus ligger på att rapportera information

”Möjligheten för inrapporterande bolag att kommunicera affärsprestationer på sitt eget språk riskerar att inskränkas när fokus ligger på att rapportera information som står sig i en standardiserad jämförelse mot andra bolag.”

som står sig i en standardiserad jämförelse mot andra bolag. En användning av specifik finansiell information riskerar även att förbise den finansiella informationens kontext, vilket försvårar en förståelse för bolagets totala affärsprestation.

”Push”-power

Som nämnts tidigare så har den lagstiftande makten en betydande roll för implementeringen av XBRL. Inte bara genom ett obligatoriskt införande, utan även genom att den lagstiftande makten skänker legitimitet och auktoritet till standarden vid ett krav på införande. Enligt forskarna Locke och Lowe (2007a) skiljer sig XBRL från hur andra öppna IT-system har utvecklats genom att implementeringen av XBRL har kännetecknats av en så kallad ”push”-power från lagstiftningsskåp. Med detta menas att XBRL har blivit mer eller mindre påtvingat, i stället för att implementeringen har skett med en så kallad ”pull”-power, där användarna i stället själva driver implementeringen. Forskarna Troshani, Parker och Lymer (2015) menar vidare att XBRL behöver antas av en viss mängd användare innan standarden kan anses livskraftig och att denna kritiska mängd användare uppstår i och med reglering kring en tillämpning och inte utan. Sammanfattningsvis kan det därför hävdas att för att XBRL ska nå acceptans inom en jurisdiktion behöver någon eller några propagera för XBRL:s överlägsenhet som en lösning på de problem som finns kring finansiell rapportering.

Den genomsnittlige investeraren

Ett exempel på hur XBRL har lyfts fram som en lösning på många av de problem som finns på marknaden, såsom informationsasymmetri och brist på transparens, ges av forskarna Lowe, Lock och Lymer (2012). De undersökte hur The Securities and Exchange Commission (SEC) skapade en diskurs i USA i vilken XBRL ansågs gynna den genomsnittlige investeraren. Denna diskurs skapades trots att den genomsnittlige investeraren är en odefinierbar grupp och därmed svår att bjuda in i samtal kring vad denna grupp efterfrågar. Lowe et al., (2012) menar därför att den tänkta användaren av digitalt inrapporterad information inte blev tillfrågad, då den tänkta användaren egentligen inte kan identifieras som en homogen part. Ändå skapade SEC ett resonemang där införandet av XBRL gjordes ”in the name of the average investor”. I teorin beskyddar SEC investeraren, men i artikeln skriven av Lowe et al., (2012) ifrågasätts det om SEC verkligen kan föra den genomsnittlige investerarens talan.

XBRL hävdas vara en fördel för den genomsnittlige investeraren eftersom taxonomin underlättar finansiella analyser genom en ”slice and dice”-struktur, där specifik finansiell information med enkelhet plockas ut ur rapporterna och sedan användas i diverse beräkningar och jämförelser. Dock menar

Lowe et al., (2012) att genom ett sådant förfarande riskerar den finansiella informationen att hamna utanför sin kontext och förståelsen för den finansiella informationen förlorar den viktiga helhetsbilden. I ett införande av XBRL ligger fokus på beräkningar, men är det genom beräkningar som den genomsnittlige investeraren genomför sina investeringsbeslut? Forskarna Lowe et al., (2012) menar att målet för interaktiv data, såsom XBRL, är att förvandla finansiell information till något verkligt. Målet är att XBRL ska visa den ”verkliga” bilden av företagets finansiella ställning genom att möjliggöra en enklare åtkomst till mer beräkningsbar finansiell information. Lite förenklat hävdas det ofta att ju mer information som blir tillgänglig desto bättre blir möjligheterna för investerare att fatta ”rätt” beslut. Likväl menar Lowe et al., (2012) att för att förstå den finansiella ställningen i ett företag behövs en kontext till den finansiella informationen.

Vidare ifrågasätter forskaren Wagenhofer (2007) förväntningen om att så länge tekniken finns där så finns efterfrågan. Wagenhofer (2007) menar i stället att vad som efterfrågas inte drivs av tekniken utan av de som rapporterar och de som använder sig av den rapporterade informationen. Teknisk utveckling kan således underlätta för marknaden och rapporterande bolag, men tekniken bör inte ensam pådriva en förändring i hur finansiell information rapporteras. Detta eftersom den finansiella informationen som produceras måste ha ett värde hos mottagaren.

Principbaserad och regelbaserad redovisning

I principbaserad redovisning finns ett hänsynstagande till de rapporterande bolagens specifika kontext och rapporteringen av företagsspecifik information underlättas. Användningen av en standardiserad taxonomi för inrapportering av principbaserad redovisning kan därför tyckas vara en omöjlighet eller i vart fall en stor utmaning. I USA används redan en XBRL-taxonomi, men denna är baserad på US GAAP som ju är regelbaserad redovisning. Den taxonomi som utvecklas i Europa baseras på IFRS, som i stället är principbaserad. Dessa XBRL-taxonominer är med andra ord baserade på två olika redovisningsprinciper, den ena fylld av specifika regler och den andra fylld av egna bedömningar. US GAAP taxonomin, eller XBRL US, som är baserad på en regelbaserad redovisning är därför oerhört omfattande, medan IFRS-taxonomin, XBRL IFRS, är tänkt att lämna mer rum för företagsspecifika anpassningar. Dessa företagsspecifika anpassningar anses dock ofta utgöra ett problem för jämförbarheten av den finansiella informationen mellan bolag som rapporterar i US GAAP-taxonomin och IFRS-taxonomin, samt även inbördes mellan IFRS-bolag. En viktig hörnsten i argumentationen för XBRL är nämligen att företagets finansiella information ska kunna jämföras och om

ett företag använder sig av företagsspecifik rapportering, minskar jämförbarheten. Detta har enligt forskarna Rowbottom, Locke och Troshani (2016) skapat ett tryck kring utvecklingen av IFRS-taxonomin för att få denna att efterlikna US GAAP-taxonomin. IFRS-taxonomin riskerar därför att även den bli mer regelbaserad, med standardiserade rapporteringsmallar, trots att den vilar på en principbaserad redovisningsgrund. Om utvecklingen av IFRS-taxonomin går mot att efterlikna US GAAP-taxonomin krockar det därför med önskan i Europa om en mer företagsspecifik rapportering av finansiell information. Forskarna Rowbottom et al., (2016) hävdar att ett övergripande fokus på *decision usefulness* mer eller mindre har översatts till fokus på jämförbarhet, trots att både jämförbarhet och företagsspecifik information är grunden för *decision usefulness*.

XBRL:s påverkan på redovisningen

Vidare menar forskarna Locke and Lowe (2007b) att ett system för digital inrapportering av finansiell information inte bör ses som ett neutralt medium i vilket informationen förblir opåverkad. Denna syn delas av forskarna Rowbottom et al., (2016) som hävdar att taxonomin inte bara representerar redovisningen utan även driver redovisningsförändringar, både genom att påverka hur företag rapporterar sin redovisningsinformation och genom att påverka utvecklingen av redovisningsstandarder.

Rapporteringspraxis påverkas eftersom taxonomier inte bara klassificerar och kodifierar den obligatoriska redovisningen, utan även inkluderar icke-obligatoriska upplysningar, som därigenom blir validerade av taxonomin och uppfattas som en del av den obligatoriska redovisningen. Detta eftersom utvecklingen har gått mot mer omfattande taxonomier med målet att fånga in så mycket som möjligt för att motverka incitamenten att använda sig av företagsspecifika anpassningar, vilka minskar jämförbarheten. Enligt Rowbottom et al., (2016) har taxonomi-utvecklare därför införlivat både upplysningar som krävs av redovisningsstandarder och upplysningar som är illustrativa exempel, vilket gör att de illustrativa exemplen riskerar att uppfattas som obligatoriska. Taxonomin används exempelvis ibland som en checklista över vad som bör finnas med i upplysningarna. XBRL har med andra ord, genom sin auktoritet, pseudo-standardiserat icke-obligatorisk redovisningsinformation eftersom icke-obligatoriska upplysningar tolkas som en del av redovisningsstandarderna.

För att få bättre kontroll över taxonomins påverkan på hur rapporterande företag uppfattar taxonomin har IASB knutit utvecklingen av IFRS-taxonomin närmare sig, vilket dock enligt Rowbottom et al., (2016) verkar ha gett taxonomin ännu mer legitimitet och därmed har påverkan på redovisningen i stället förstärkts. När utvecklingen av IFRS-taxonomin flyttade "in-house" sägs det av många som ytterligare ett tecken på att taxonomin speglar den obligatoriska redovisningen, vilket den inte gör eftersom taxonomin exempelvis även innefattar frivilliga upplysningar. Ett mer nära samarbete mellan standard-utvecklingen och utvecklingen av IFRS-taxonomin hävdas också påverka utvecklingen av redovisningsstandarder genom att hänsyn tas löpande till hur redovisningsinformationen sedan ska kunna taggas i taxonomin (Rowbottom et al., 2016). Användare av taxonomin har även förklarat för Rowbottom et al., (2016) hur de har förändrat sin redovisning för att underlätta taggningsprocessen, och hur de uppfattar att ett överensstämmande med taxonomin även är ett överens-

stämmande med redovisningsstandarderna, vilket är en felaktig uppfattning.

Rowbottom et al., (2016) menar att beslutet att kräva att alla noterade bolag i Europa ska använda sig av IFRS-taxonomin kommer att förstärka den pseudo-standardiserande effekten, eftersom ett sådant beslut signalerar en ökning av taxonomins auktoritet. Redovisningspraktiken riskerar att bli alltmer lik taxonomin, och taxonomin är ett stort steg bort från företagsspecifik rapportering och den principbaserade redovisningen. Allt detta in the name of jämförbarhet kanske man skulle kunna säga.

Viktigt att tänka på

Den problematiserande forskningen kring XBRL belyser frågeställningar som är viktiga att diskutera inför ett obligatoriskt införande av digital inrapportering. För vem införs digital inrapportering av finansiell information? Vilken typ av information efterfrågas på marknaden och hur hanteras finansiell information av dess användare idag? På vilket sätt ger mer information ett bättre beslutsunderlag för investerare? Vilka delar av *decision usefulness* gagnas av XBRL och vilka delar försummas? Bör jämförbarhet verkligen värderas högre än kommunikationen av företagsspecifik information? Och hur kan en principbaserad redovisning bibehållas i en standardiserad digital inrapportering?

Elina Malmström är doktorand vid Stockholms universitet.

Referenser

Locke, J. and Lowe, A. (2007a). XBRL: An (open) source of enlightenment or disillusion? *European Accounting Review*, 16, (3), 585-623.

Locke, J. and Lowe, A. (2007b). Researching XBRL as a socio-technical object. In: R. Debceny, C. Felden and M. Piechocki, eds. *New Dimensions of Business Reporting and XBRL*. Wiesbaden: Deutscher Universitäts-Verlag, 21-55.

Lowe, A., Locke, J. and Lymer, A. (2012). The SEC's retail investor 2.0: Interactive data and the rise of calculative accountability. *Critical Perspectives on Accounting*, 23, 183-200.

Rowbottom, N., Locke, J. and Troshani, I. (work in progress presented at a workshop in December 2016). Tail wagging the dog: The performativity of corporate reporting taxonomies. Name of workshop: Financial reporting and auditing as social and organizational practice, FRASOP, sponsored by Accounting, Organizations and Society and the London School of Economics and Political Science.

Troshani, I., Parker, L. D. and Lymer, A. (2015). Institutionalising XBRL for financial reporting: resorting to regulation. *Accounting and Business Research*, 45, (2), 196-228.

Wagenhofer, A. (2007). Economic consequences of Internet financial reporting. In: R. Debceny, C. Felden, and M. Piechocki, eds. *New Dimensions of Business Reporting and XBRL*. Wiesbaden: Deutscher Universitäts-Verlag, 4-15.